

РОЗДІЛ 4. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

FEATURES OF THE COMPLEX APPROACH TO THE CORRECTION OF THE JUNIOR SCHOOL CHILDREN'S SPEECH DISORDERS

Статтю присвячено проблемі ефективної організації професійної співпраці учителя-логопеда й інших фахівців закладу загальної середньої освіти; розглянуто погляди науковців щодо науково-методичних основ та особливостей педагогічного співробітництва. З різних позицій у статті розглянуто значення співпраці педагогів у корекційному процесі, досліджено всілякі підходи до комплексного корекційного впливу.

Мета статті – теоретичне обґрунтування комплексного підходу в корекційній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення в умовах закладу загальної середньої освіти, виокремлення педагогічних умов, що забезпечать його оптимальну реалізацію.

Сутність комплексного підходу в логопедичній роботі полягає в систематизації, регулюванні й координуванні корекційних, розвивальних, виховних, освітніх та оздоровчих стратегій впливу на дитину з порушеннями мовлення. Для того, щоб подолати мовленнєві порушення та сформувати й розвинути мовленнєву діяльність для успішного навчання, необхідна чітка взаємодія всіх учасників педагогічного процесу. Основне завдання педагогічної взаємодії в процесі корекційної логопедичної роботи в закладі загальної середньої освіти полягає у створенні продуманої системи корекції мовлення в процесі навчання та виховання, всього життя та діяльності дитини. Тобто потрібне створення творчого об'єднання педагогів і батьків, яке має спільну мету, організовує корекційно-освітнє середовище, комплексний психолого-педагогічний і медико-соціальний супровід, який стимулює розвиток дітей із порушеннями мовлення. Створення команди однодумців сприяє виробленню в педагогів особливого ставлення до професійної діяльності, а співпраця в межах досягнення певної мети, розв'язання конкретних завдань чи тривале партнерство передбачають об'єднання та координацію зусиль, рівність участі кожної зі сторін і спільну відповідальність за результати діяльності. Комплексний підхід створює платформу для ефективної організації та планування корекційно-освітнього процесу й педагогічної взаємодії педагогів і батьків. Водночас розвиток співпраці сприяє ефективнішому супроводу дітей із порушеннями мовлення та зростанню ініціативи й відповідальності учасників педагогічної взаємодії.

Ключові слова: комплексний підхід, педагогічна взаємодія, співробітництво, корекційно-освітнє середовище, стратегії впливу.

The article is devoted to the problem of the effective organization of the professional cooperation of the teacher-speech therapist and other specialists of a general secondary education institution. The article also considers the scientists' opinions on the scientific and methodological foundations and features of the pedagogic cooperation. The importance of such cooperation of teachers in the correctional process is proved from several points in the article; different approaches to the complex correctional effect are given.

The purpose of the article is a theoretical substantiation of the complex approach in the correctional work with speech disorders of junior school age children in the conditions of the general secondary education; the selection of pedagogical conditions which will ensure its optimal implementation.

The essence of a comprehensive approach in the speech therapy is to systematize, regulate and coordinate correctional, developmental, educational and sanative strategies of influencing the child having speech disorders. In order to overcome speech disorders and form and develop speech activities for the successful learning we need the interaction of all the participants of the educational process. The main task of the pedagogical interaction in the process of the correctional speech therapy work in general secondary education is to create a well-thought-out system of speech correction in the process of learning and education and during the whole life and activities of the child. Thus, it is necessary to build up a creative association of teachers and parents, which has a common goal, organizes the correctional and educational environment, comprehensive psychological, pedagogical, medical and social support, which stimulates the development of children with speech disorders. Creating a team of like-minded people helps to develop a special attitude of teachers to professional activities, and cooperation within the framework of achieving a certain goal, solving specific tasks or a long-term partnership involve joint and coordinated efforts, equal participation of everyone and mutual responsibility for the results of activities. An integrated approach creates a platform for effective organization and planning the correctional and educational process and pedagogical interaction of teachers and parents. At the same time, the development of cooperation contributes to more effective support of children with speech disorders and the growth of initiative and responsibility of participants in this pedagogical interaction.

Key words: complex approach, pedagogical interaction, cooperation, correctional and educational environment, the effect strategies.

УДК 376.37

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-2.17>

Бистранівська О.С.,

викладач-методист

Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства професійна діяльність учителя-логопеда виходить за рамки традиційної корекційно-педагогічної діяльності. Учителю-логопеду взаємодіє з різними спеціалістами: психологами, учителями початкових класів, соціальними педагогами, медичними працівниками й батьками. Основною метою цієї взаємодії є сприяння всебічному розвитку дитини з порушеннями мовлення.

Тому в сучасних умовах зростання вимог до рівня освіти учнів і великої кількості різноманітних мовленнєвих і психологічних проблем, що негативно позначаються на навчанні й вихованні молодших школярів, дуже важливою є проблема пошуку й розробки різноманітних форм і прийомів професійної взаємодії з метою організації комплексного підходу до подолання мовленнєвих порушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі є багато напрацювань із проблеми спільної роботи й співпраці вчителя-логопеда й сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями мовлення (Ю. Гаркуша, С. Миронова, Ю. Докучаєва, О. Зверєва, В. Липа, О. Мастюкова, Т. Ілляшенко й інші).

Зокрема, С. Миронова розглядає мету роботи із сім'ями як систему надання батькам кваліфікованої допомоги у вихованні дитини з порушеннями психофізичного розвитку. Визначаючи специфічний зміст та основні завдання цієї роботи, автор схарактеризувала основні види діяльності корекційного педагога в роботі із сім'ями.

Л. Белякова, Т. Візель, О. Лаврова, О. Мастюкова вивчали окремі сторони професійної співпраці логопеда й лікарів, які беруть участь у корекційному процесі.

Проблеми лікувально-відновлювальної та корекційно-реабілітаційної роботи й основні шляхи їх розв'язання викладені в працях В. Селіверстова. Науковець наголошував, що в корекційній роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, зумовлені порушеннями нервової системи, необхідна спільна праця логопедів і лікарів.

Науковці С. Шаховська, В. Селіверстов, Н. Крилова, Л. Єфіменкова, І. Садовнікова й інші займалися питаннями спільної участі в корекційній роботі логопеда й педагогів, психологів дошкільних і шкільних закладів освіти. На думку вчених, завдання корекційної роботи логопеда й психолога взаємопов'язані й розв'язуються в умовах цілісного підходу до виховання та розвитку психічної діяльності учня. Корекційне навчання спрямоване на загальний розвиток дитини. Таким чином, і психолог, і логопед, визначаючи основні напрями своєї роботи (психолог – активізацію інтелектуальної діяльності, логопед – виправлення порушень мовлення та розвиток мовлення), паралельно працюють над розвитком особистості дитини в цілому.

Питаннями логопедичної допомоги дітям молодшого шкільного віку займалися багато науковців і практиків (Р. Левіна, Є. Соботвич, В. Тарасун, М. Савченко, Л. Бартенева, Е. Данілавічюте, К. Дяченко, О. Корнєв, Л. Федорович, Р. Юрова, Н. Гаврилова, Л. Єфіменкова, І. Садовнікова, М. Шевченко й інші).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий результат наукових пошуків у таких напрямках дослідження, поза увагою дослідників залишається організація комплексного підходу спільними зусиллями кваліфікованих фахівців і батьків із метою подолання мовленнєвих недоліків і запобігання порушень писемного мовлення; педагогічні умови, які сприяють ефективній корекції мовлення та мовленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку в умовах логопедичного пункту.

Мета статті – теоретичне обґрунтування комплексного підходу в корекційній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення в умовах логопедичного пункту.

Виклад основного матеріалу. На думку вітчизняних і зарубіжних науковців (М. Шеремет, В. Тарасун, Т. Візель та інших), корекційний вплив повинен бути комплексним.

Водночас корекцію мовлення та його вдосконалення необхідно розглядати з боку формування комунікативної компетентності, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі тощо.

Сутність комплексного підходу в логопедичній роботі полягає в систематизації, регулюванні й координуванні корекційних, розвивальних, виховних, освітніх та оздоровчих стратегій впливу на дитину з порушеннями мовлення. Для того, щоб подолати мовленнєві порушення та сформувати й розвинути мовленнєву діяльність для успішного навчання, необхідна чітка взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Основне завдання педагогічної взаємодії в процесі логопедичної роботи в закладі загальної середньої освіти в умовах логопедичного пункту полягає у створенні продуманої системи корекції мовлення в процесі навчання та виховання, всього життя та діяльності дитини. Тобто потрібне створення творчого об'єднання педагогів і батьків, яке має спільну мету, організовує корекційно-освітнє середовище, комплексний психолого-педагогічний супровід, який стимулює розвиток дітей із порушеннями мовлення.

Комплексний підхід створює платформу для ефективної організації та планування корекційно-освітнього процесу й педагогічної взаємодії педагогів і батьків. Водночас розвиток співпраці сприяє ефективнішому супроводу дітей із порушеннями мовлення та зростанню ініціативи й відповідальності учасників педагогічної взаємодії.

Взаємодія та співробітництво можливі лише за умови розуміння та чіткого виконання всіма фахівцями своїх функціональних і професійних обов'язків. Повноцінність взаємодії, а отже і її ефективність досягається тоді, коли педагоги й батьки, з одного боку, стають одностайними, а з іншого боку, – чітко розрізняють свої функції та можливості

Співпраця фахівців як будь-яка педагогічна діяльність базується на принципах. У «Філософському енциклопедичному словнику» принцип трактується як першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки. У межах теоретичного знання принцип означає вимогу розгортання самого знання в систему, де всі теоретичні положення логічно пов'язані між собою та впливають певним чином одне на одного. У науці принципами називають загальні положення, яким повинні задовольняти наукові припущення, гіпотези або теорії.

У процесі дослідження ми сформулювали принципи, на яких базується співпраця фахівців:

- взаємної поваги до знань і практичних умінь кожного педагога, незважаючи на вік, педагогічний стаж, досвідченість;

- дитиноцентризму, спрямованості спільної роботи на всебічний розвиток дитини, її здібностей, компетентностей і наскрізних умінь. У центр уваги ставиться дитина, її потреби;

- комплексного підходу до подолання проблем дитини з порушенням мовлення. Комплексний підхід передбачає всебічне розв'язання питань навчання, виховання, розвитку й корекції дитини з порушенням мовлення, а також спільну діяльність педагогічних фахівців і сім'ї. Професійна співпраця педагогів спрямована не тільки на подолання порушення мовлення, а й на подолання вторинних дефектів, зумовлених проблемами з мовленням, нормалізацію обстановки в сім'ї та включення сім'ї в корекційну роботу з подолання порушень мовленнєвого розвитку;

- поваги до дитини. Педагоги сприймають дитину не тільки як об'єкт впливу, а і як особистість із певними потребами та інтересами;

- особистісно орієнтованого й диференційованого підходів до корекційної роботи з дитиною. У корекційній роботі ставимо в центр уваги дитину, розвиток не тільки її мовлення, а також її здібностей. Звертається увага на диференційованість вимог, їх відповідність індивідуальним особливостям і можливостям школярів;

- активної участі батьків дитини в корекції порушень мовлення. Педагоги створюють умови й мотивацію для активної участі батьків у процесі логопедичного впливу;

- активної участі дитини з порушенням мовлення в процесі подолання мовленнєвого порушення. Активність дитини залежить від її мотива-

ції. Вірно поставлена мета дає дитині достатню мотивацію, а проміжні позитивні результати підвищують самооцінку дитини й породжують бажання подолати порушення мовлення.

Вважаємо, що врахування таких принципів сприятиме ефективній співпраці педагогів і батьків, а також значно покращить корекційну роботу з дітьми з порушеннями мовлення.

Корекційна робота в умовах логопедичного пункту потребує створення певних умов для поліпшення її ефективності.

Педагогічними умовами вважають обставини, що сприяють розвитку чи гальмуванню освітнього й виховного процесу, їх визначають як комплекс засобів, наявних у закладі освіти для ефективного здійснення процесу навчання та виховання.

Б. Чижевський вважав, що організаційно-педагогічні умови відбивають «функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах» [7, с. 82].

Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації освітнього й виховного процесу.

Механізми педагогічної організації, які покладено в основу забезпечення організаційно-педагогічних умов, охоплюють усі рівні й сфери взаємодії між учителем-логопедом, дитиною з порушенням мовлення та іншими учасниками корекційного процесу.

Розглядаючи педагогічні умови як обставини, що супроводжують корекційний процес, впливаючи на його характеристики й результат, можемо виділити такі організаційно-педагогічні умови застосування комплексного підходу до корекційної роботи в умовах логопедичного пункту:

1. Системність, послідовність проведення корекційних занять.

2. Врахування особливостей порушень мовлення та вторинних відхилень, зумовлених таким порушенням, у корекційній роботі й в освітньому процесі.

3. Розроблення індивідуального плану корекційної роботи для кожної дитини з порушенням мовлення.

4. Встановлення взаємозв'язку з різними фахівцями: психологом, вчителем початкових класів, соціальним педагогом, учителем фізкультури, вчителем музики, лікарем.

5. Залучення батьків до корекційної роботи з дитиною: виконання вправ у домашніх умовах, допомога дитині під час виконання завдань учителя-логопеда. Формування в батьків активної взаємодії зі своєю дитиною, адже в процесі сімейного спілкування автоматизуються мовленнєві вміння, сформовані на логопедичних заняттях.

6. Єдність вимог до мовлення дитини зі сторони вчителя-логопеда, батьків, вчителя початкових класів.

7. Особистісно зорієнтований підхід до подолання порушення та розвитку мовлення школяра надає змогу максимально врахувати рівень мовленнєвого розвитку й мовні здібності, індивідуальні особливості кожної дитини.

8. Створення емоційно-позитивної атмосфери на корекційному занятті.

9. Активність дитини в процесі подолання мовленнєвого порушення.

10. Підтримка дитини «Я поряд. Ми разом», що формує в дитини адекватне сприйняття своїх мовленнєвих здібностей і впевненість у власних силах.

Вважаємо, що за дотримання запропонованих організаційно-педагогічних умов подолання порушень мовлення формування комунікативної компетентності в дітей молодшого шкільного віку відбуватиметься значно швидше та якісніше.

Висновки. Отже, визначені й теоретично обґрунтовані принципи, на яких базується співпраця фахівців, та організаційно-педагогічні умови застосування комплексного підходу до корекційної роботи в умовах логопедичного пункту необхідні для підвищення ефективності логопедичного впливу. Стаття не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Багато питань комплексної корекційної допомоги дітям молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення в умовах логопедичного

пункту не знайшли ще свого розв'язання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні чіткого алгоритму взаємодії педагогів і батьків у процесі корекційної роботи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 / Кабінет Міністрів України. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

2. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвитку у дітей молодшого шкільного віку. Київ, 1977. 143 с.

3. Визель Т.Г. Нарушения чтения и письма у детей дошкольного и младшего школьного возраста : учебно-методическое пособие. Москва, 2009. 127 с.

4. Логопедія / М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста та ін. ; за ред. М.К. Шеремет. Друге видання, перероблене і доповнене. Київ, 2010. 678 с.

5. Соботович Є.Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія*. 2002. № 1. С. 2–7.

6. Хитрюк В.В. Основы дефектологии : учебное пособие. Минск, 2009. 121 с.

7. Чижевський Б.Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 1996. 249 с.